

Liszaj płaski

Rumień wielopostaciowy

Zespół Stevensa-Johnsona

Toksyczna nekroliza naskórka

Małgorzata Olszewska

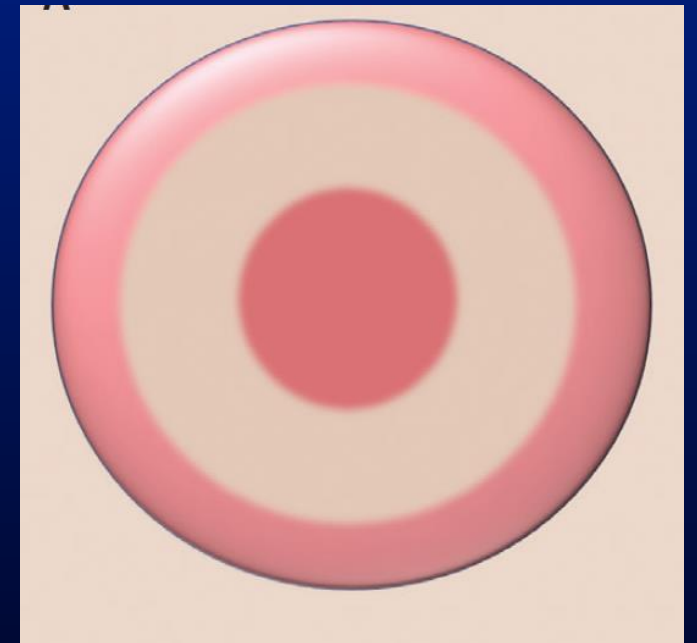
**Rumień
wielopostaciowy
Erythema multiforme**

Rumień wielopostaciowy

ostra, samoograniczająca się choroba wywołana **czynnikami infekcyjnymi** (np. wirusem **Herpes simplex**, *Mycoplasma pneumoniae* oraz innymi czynnikami wirusowymi, bakteryjnymi, grzybiczymi) (90%) lub **lekami** - (10%)

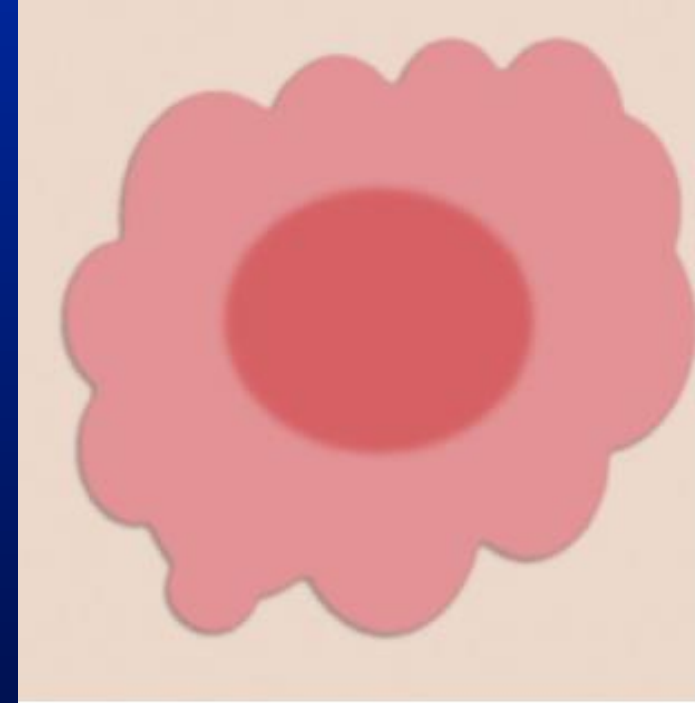
Rumień wielopostaciowy

- **wykwit pierwotny - zmiana typu tarczy strzelniczej**
- **średnica poniżej 3 cm**
- **regularny kształt i wyraźna granica**
- **trzy strefy (typowa zmiana):**
  - 1) czerwony obszar środkowy,**
  - 2) jasna obwódka**
  - 3) obwódka rumieniowa****zlokalizowana najbardziej zewnętrznie**

Rumień wielopostaciowy

- **atypowy wykwit typu tarczy strzelniczej, uniesiony ponad powierzchnię skóry**
- **dwie strefy**
- **nieostro odgraniczony**

Rumień wielopostaciowy

- lokalizacja - symetrycznie w obrębie **dystalnych części kończyn górnych** (typowo na powierzchni grzbietowej rąk i przedramion) i na **skórze twarzy**
- również: powierzchnie zgięciowe kończyn, szyja i tułów
- na łokciach i kolanach mają tendencję do grupowania się

Rumień wielopostaciowy

- błona śluzowa jamy ustnej- wykwitły pęcherzowe, nadżerki, czerwień wargowa może być pokryta strupami
- zajęcie oczu i błony śluzowej narządów płciowych
- gorączka, ogólne osłabienie, obrzęki, bóle stawowe, świąd i pieczenie
- czas trwania choroby wynosi zwykle około 2 tygodni.
- ustępowanie bez śladu, niekiedy przebarwienia lub odbarwienia

Typ rumienia wielopostaciowego	Czynniki wywołujące	Zmiany skórne	Zmiany śluzówkowe
<i>Minor</i>	Wirus HSV Inne czynniki infekcyjne	Typowe (i niekiedy atypowe, grudkowe) wykwity typu tarczy strzelniczej	Nieobecne lub słabo nasilone, zlokalizowane w obrębie przedsionka jamy ustnej i czerwieni wargowej
<i>Major</i>	Wirus HSV <i>Mycoplasma pneumoniae</i> Inne czynniki infekcyjne Rzadko leki	Typowe (i niekiedy atypowe, grudkowe) wykwity typu tarczy strzelniczej Niekiedy wykwity pęcherzowe	Bardziej nasilone i rozległe niż w postaci <i>minor</i> : pęcherze i nadżerki

Rumień wielopostaciowy

WYWIAD I BADANIA DODATKOWE

wykluczenie ognisk infekcji, wywiad dotyczący stosowanych leków, badanie histologiczne w celu wykluczenia innych chorób

Rumień wielopostaciowy

WYWIAD I BADANIA DODATKOWE

wykluczenie ognisk infekcji, wywiad dotyczący stosowanych leków, badanie histologiczne w celu wykluczenia innych chorób

Rumień wielopostaciowy

CHOROBY O PODOBNYM OBRAZIE KLINICZNYM

- **pemfigod pęcherzowy**
- **pemfigoid ciężarnych**
- **pęcherzyca paraneoplastyczna**
- **pokrzywka**
- **pokrzywkowe zapalenie naczyń**
- **zespół Sweeta**

Rumień wielopostaciowy. Leczenie

- **infekcja HSV** - leczenie przeciwwirusowe: acyklowir (walacyklowir, famcyklowir), **nawrotowy rumień wielopostaciowy indukowany HSV- wielomiesięczne leczenie przeciwwirusowe**
- **infekcja bakteryjna (w tym Mycoplasma pneumoniae) – antybiotyki makrolidowe, antybiotyki z grupy tetracyklin.**
- **odstawienie leku indukującego zmiany, glikokortykosteroidy ogólnie**
- **rzadkie przypadki nawrotowe: dapson, azatiopryna, mykofenolan mofetylu, IVIG....**

Zespół Stevensa-Johnsona
(Stevens-Johnson syndrome, SJS)

Toksyczna nekroliza
naskórka
(Toxic epidermal necrolysis, TEN)

January 1993

Clinical Classification of Cases of Toxic Epidermal Necrolysis, Stevens-Johnson Syndrome, and Erythema Multiforme

Sylvie Bastuji-Garin, MD; Berthold Rzany, MD; Robert S. Stern, MD; et al

rumień wielopostaciowy

**zespół Stevensa-Johnsona
toksyczna nekroliza naskórka**

- zespół Stevensa-Johnsona i toksyczna nekroliza naskórka (zespół Lyella) to choroby **potencjalnie zagrażające życiu**
- śmiertelność w zespole Stevensa-Johnsona wynosi **1–5%**, w toksycznej nekrolizie naskórka **25–35%**
- najczęstszą przyczyną zespołu Stevensa-Johnsona i toksycznej nekrolizy naskórka są **leki**
- zmiany powstają po 7-28 dniach od zastosowania leku lub krócej po ponownym podaniu

Leki. Wysokie ryzyko. SJS i TEN

- **Allopurynol**
- **Fenobarbital**
- **Karbamazepina**
- **Lamotrygina**
- **Newirapina**
- **Niesteroidowe leki przeciwzapalne (oksykamy)**
- **Sulfonamidy (trimetoprim-sulfametoksazol, sulfasalazyna)**

Leki. Umiarkowane ryzyko SJS i TEN

- **Aminopenicyliny**
- **Cefalosporyny**
- **Chinolony**
- **Makrolidy**
- **Niesteroidowe leki przeciwzapalne (pochodne kwasu fenylooctowego, np. diklofenak)**
- **Tetracykliny**

SJS. TEN

- **rzadko czynniki indukujące- infekcje**
(*Mycoplasma pneumoniae*, cytomegalowirus),
środki kontrastowe
- **zmiany indukowane *Mycoplasma pneumoniae*,**
(*Mycoplasma pneumoniae*-induced rash and
mucositis, MIRM)- **choroba w spektrum**
rumienia wielopostaciowego lub zespołu
Stevensa-Johnsona
- **pacjenci ze zwiększonym ryzykiem rozwoju-**
infekcje HIV i AIDS

SJS. TEN

- pacjenci z guzami mózgu w czasie radioterapii i stosowania leków przeciwdrgawkowych (fenytoiny)- **zespół EMPACT** (erythema multiforme associated with phenytoin and cranial radiation therapy). Zmiany skórne odpowiadają rumieniowi wielopostaciowemu, zespołowi Stevensa-Johnsona lub toksycznej nekrolizie naskórka

Odwarstwienie naskórka

- **<10%** powierzchni skóry- zespół Stevensa-Johnsona
- **10-30%**- postaci pośrednie
- **>30%**- toksyczna nekroliza naskórka

Obraz kliniczny

- **choroba rozpoczyna się od objawów prodromalnych: gorączki, objawów grypopodobnych- bólów mięśniowo-stawowych, światłowstrętu**
- **początkowo zmiany lokalizują się na górnej części tułowia oraz na skórze szyi, twarzy, proksymalnych częściach kończyn górnych, dłoniach, stopach, następnie rozprzestrzeniają się**

Obraz kliniczny

- **rumieniowe plamy z ciemniejszym środkiem o nieregularnym kształcie,**
- **niekiedy zmiany krwotoczne,**
- **niekiedy plamiste, atypowe wykwit typu tarczy strzelniczej**

Obraz kliniczny

- **rumień ➡ szarawy odcień**
- **dość słabo napięte pęcherze i pęcherzyki**
- **spęzania naskórka**
- **rozległe nadżerki**
- **dodatni objaw Nikolskiego**
- **wypadanie włosów**
- **spęzanie panokci**

Obraz kliniczny. Błony śluzowe

- **zajęcie błon śluzowych- nadżerki w około 90% przypadków (typowo 2 lokalizacje śluzówkowe)**
- **błona śluzowa jamy ustnej**, dróg oddechowych, przewodu pokarmowego, narządów płciowych, dróg moczowych

Skala SCORTEN

- **wiek** powyżej 40rż
- **współistnienie nowotworu złośliwego**
- **powierzchnia odwarstwionego naskórka**
> 10% powierzchni skóry
- **stężenie azotu mocznika (BUN) we krwi > 28 mg/dl**
(> 10 mmol/l)
- **stężenie glukozy we krwi > 252 mg/dl**
(> 14 mmol/l)
- **stężenie dwuwęglanów we krwi < 20 mEq/l**
(< 20 mmol/l)
- **tętno > 120 uderzeń/min**

**każdy czynnik ryzyka = 1 pkt,
ocena w 1, 3, 5 dobie obserwacji**

Śmiertelność wg. punktacji w skali SCORTEN

0-1 czynnik ryzyka	3,2 %
2	12,2 %
3	35,3 %
4	58,3 %
5 lub więcej	90,0 %

średnio- 25-30%

Powikłania późne TEN

Skóra: przebarwienia, bliznowacenie, wysiew znamion barwnikowych, nieprawidłowy wzrost paznokci, łysienie

Jama ustna: suchość, zapalenie dziąseł, choroby przyzębia, zrosty warg

Oczy: suchość spojówek, światłowstręt, nieprawidłowy wzrost rzęs, bliznowacenie rogówki, zrosty spojówkowe

Układ pokarmowy: zwężenie światła przełyku i jelit, przetrwałe owrzodzenia jelit,

Układ oddechowy: przewlekłe zapalenie oskrzeli/oskrzelików

Narządy moczowo-płciowe: zwężenie pochwy, *hematocolpos*, zrosty warg sromowych, dyspareunia, zwężenie dróg moczowych

Choroby o podobnym obrazie klinicznym

- **pęcherzyca zwykła**
- **pęcherzyca paraneoplastyczna**
- **SSSS**
- **AGEP**
- **GVHD**
- **uogólniona postać pęcherzowa trwałych wykwitów polekowych**

Postępowanie

- **hospitalizacja**
- **wielospecjalistyczna opieka**
- **monitorowanie prawidłowego funkcjonowania układu oddechowego, sercowo-naczyniowego i gospodarki wodno-elektrolitowej**
- **zbilansowane podawanie płynów i zbilansowane żywienie**
- **utrzymywania podwyższonej do 30 -32°C temperatury otoczenia**

Postępowanie

- aseptyczne postępowanie
- zmniejszanie bólu, zmniejszanie utraty elektrolitów i białek przez uszkodzoną barierę naskórkową oraz
- zapobieganie infekcjom
- pielęgnacja skóry, minimalizacja urazów
- opieka okulistyczna, masaż załamek spojówkowych

Leczenie TEN

leczenie skojarzone:

cyklosporyna 3 mg/kg i.v. → p.o.

+

immunoglobuliny dożylnie (IVIG) $\geq$ 2 g/kg
podzielone na 4 dni

- **dyskusyjne stosowanie glikokortykosteroidów ogólnie, niektórzy dopuszczają w czasie pierwszych 24-48 godzin**
- **inhibitory TNF, talidomid**

Leczenie. SJS

- **glikokortykosteroidy ogólnie**
- **cyklosporyna**
- **leczenie skojarzone cyklosporyna i glikokortykosteroidy ogólnie lub**
- **leczenie jak toksycznej nekrolizy naskórka**

Liszaj płaski
Lichen planus

Liszaj płaski

- liszaj płaski skóry- **ok. 1–2%** populacji
- liszaj płaski błon śluzowych- **ok. 1,5%** populacji
- liszaj płaski błony śluzowej jamy ustnej:
kobiety > mężczyźni
- **5% pacjentów z liszajem płaskim to dzieci**

Liszaj płaski

- choroba zależna od **limfocytów T**
- występowanie przypadków rodzinnych
- współwystępuje m.in. z cukrzycą, zaburzeniami lipidowymi, łysieniem plackowatym, autoimmunizacyjnym zapaleniem tarczycy, bielactwem, wrzodziejącym zapaleniem jelit, toczeniem rumieniowatym
- związek z **HCV** z liszajem płaskim jamy ustnej
- **stres psychiczny** jako czynnik indukujący
- **leki** – indukowanie zmian liszajopodobnych

Lokalizacja

- skóra gładka
- skóra owłosiona
głowy
- błona śluzowa jamy
ustnej
- narządy płciowe
- paznokcie

wykwit pierwotny: grudka

- **splaszczona**
- **wieloboczna**
- **lśniąca**
- **różowa, czerwona,
sinofioletkowa**
- **ustępująca z przebarwieniem**
- **siatka Wickhama**
- **objaw Köbnera**

ŚWIĄD

Skóra gładka Lokalizacja

- **powierzchnie zgięciowe kończyn górnych: przedramiona, typowo **nadgarstki po stronie zgięciowej****
- **powierzchnia grzbietowa rąk**
- **kończyny dolne po stronie wyprostnej**
- **okolicy lędźwiowa**
- **okolicy narządów płciowych**
- **niekiedy: dłonie i stopy**

Skóra owłosiona głowy

- **K > M**
- **wiek**
okołomenopauzalny
- **świąd, pieczenie, ból**

**zajęcie mieszkań
włosowych**

bliznowacenie

Skóra owłosiona głowy

- **postać klasyczna**
- **łysienie czołowe bliznowaciejące**
- **zespół Grahama-Little'a**

postać klasyczna- najczęstsza odmiana,
pojedyncze ogniska bliznowacenia skóry
owłosionej głowy

łysienie czołowe bliznowaciejące-
bliznowacenie w okolicy czołowej z
przesuwaniem linii owłosienia ku tyłowi,
widoczne pojedyncze, zachowane włosy

---

zespół Grahama-Little'a - triada objawów:
łysienie bliznowaciejące skóry głowy,
przymieszkowe grudki na skórze i
niebliznowaciejące łysienie skóry pach i
wzgórka łonowego

Błona śluzowa jamy ustnej

**liszaj płaski
błony śluzowej
jamy ustnej w**

50 -75%

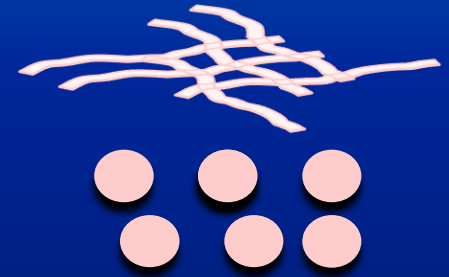
przypadków

liszaja

płaskiego

skóry

siateczkowata

**zanikowa
(rumieniowa)**

nadżerkowa

Błona śluzowa jamy ustnej

- **60-80%** błona śluzowa policzków
- **zmiany obustronne, symetryczne**
- **potencjalna transformacja nowotworowa**
- **związek z infekcją HCV**

Złuszczające zapalenie dziąseł

**liszaj płaski to najczęstsza przyczyna
złuszczającego zapalenia dziąseł**

,

Postać siateczkowata

- **najczęstsza postać**
- **symetryczne, linijne zmleczenia, o układzie siateczkowatym lub obrączkowatym**
- **błona śluzowa policzkowa wzdłuż linii zgryzu**
- **zazwyczaj bez dolegliwości subiektywnych.**

Postać nadżerkowa

- **bardzo bolesne nadżerki**
- **niekiedy płytkie owrzodzenia z białawym lub żółtawym dnem**
- **rumień i białe zmleczenia na obrzeżu**

Postać zanikowa (rumieniowa)

- **zmiany rumieniowe otoczone białymi liniami**
- **współistnieje często z postacią nadżerkową**
- **zmiany bolesne**
- **starsi pacjenci**

Liszaj płaski narządów płciowych

25% kobiet

5% mężczyzn

z liszajem płaskim

grudkowa- zmiany grudkowe i siateczkowate, często o układzie obrączkowatym, bez tendencji do bliznowacenia

nadżerkowa- nadżerki wokół ujścia pochwy i w obrębie warg sromowych, zmiany prowadzą do **bliznowacenia**, zarastania pochwy i sromu, niekiedy zatrzymania moczu. Świąd, pieczenie i ból.

85-90% przypadków LP narządów płciowych u kobiet to postać nadżerkowa.

hipertroficzna- rzadko występująca odmiana charakteryzująca się występowaniem przerostowych ognisk w okolicy krocza i odbytu

Vulvovaginal - gingival lichen planus. Postać sromowo-pochwowo-dziąsłowa

Vulvitis

- **przewlekły przebieg**
- **oporność na leczenie**

Vaginitis

Gingivitis

Vulvovaginal – gingival - pilar

**lichen planus. Postać sromowo-pochwowo-
dziąsłowa- mieszkowa**

Vulvitis

łysienie

Vaginitis

bliznowaciejące

Gingivitis

Paznokcie

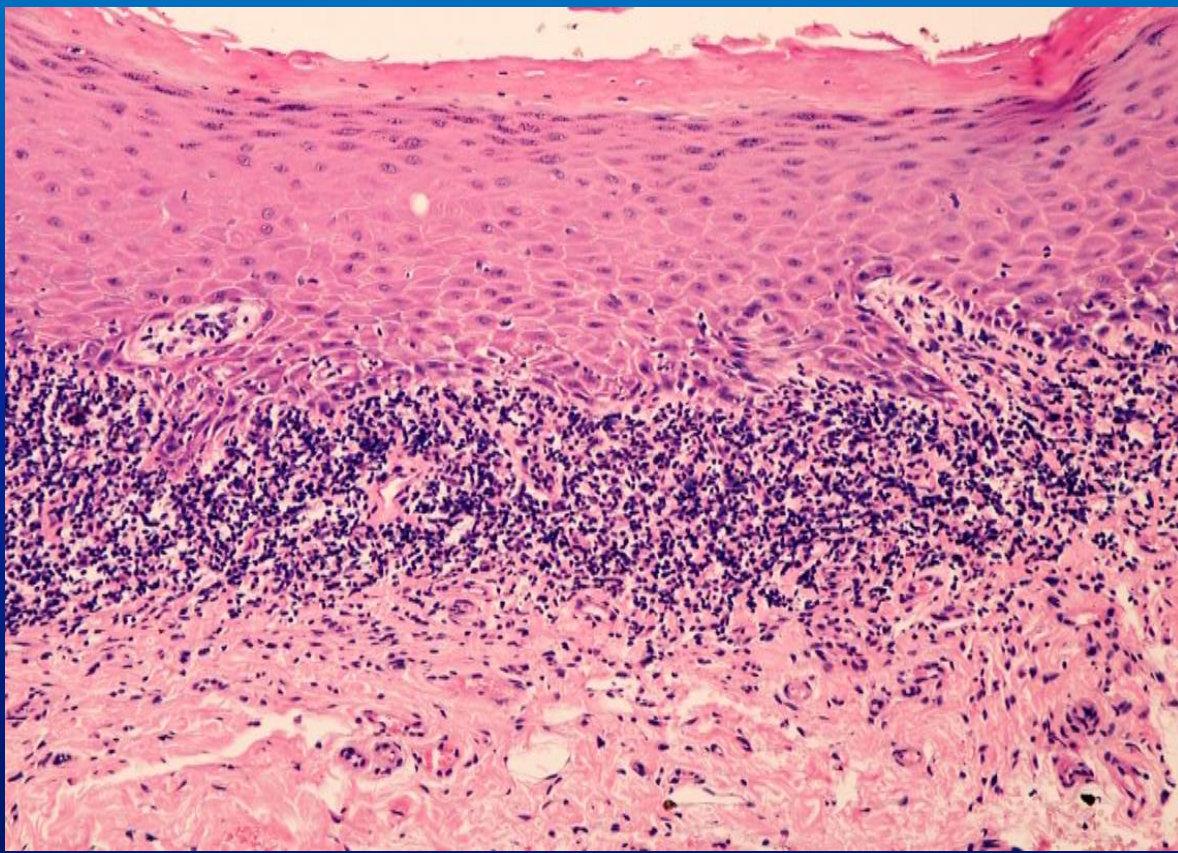
- **ścienneżenie płytek paznokciowych**
- **podłużne pobruzdowanie**
- **linijne pęknięcia**
- **rogowacenie podpaznokciowe**
- **zmiana zabarwienia**
- **skrzydlik**
- **szorstkość paznokci**
- **całkowita destrukcja płytek**

zajęcie paznokci u 10% pacjentów z LP

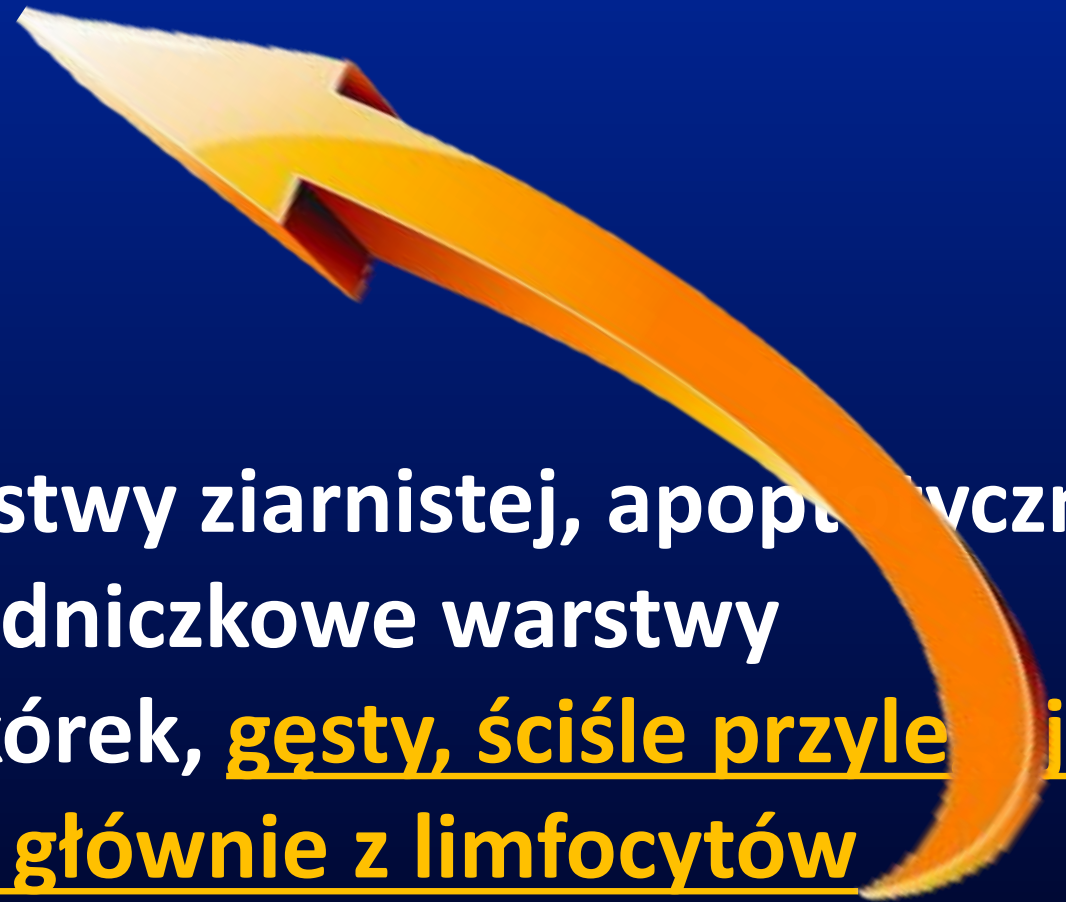
Badania dodatkowe

- **badanie histologiczne**
- **badanie immunopatologiczne in vivo**
- **badanie dermoskopowe**
- **wykluczenie infekcji HCV (szczególnie w postaciach z zajęciem błony śluzowej jamy ustnej)**

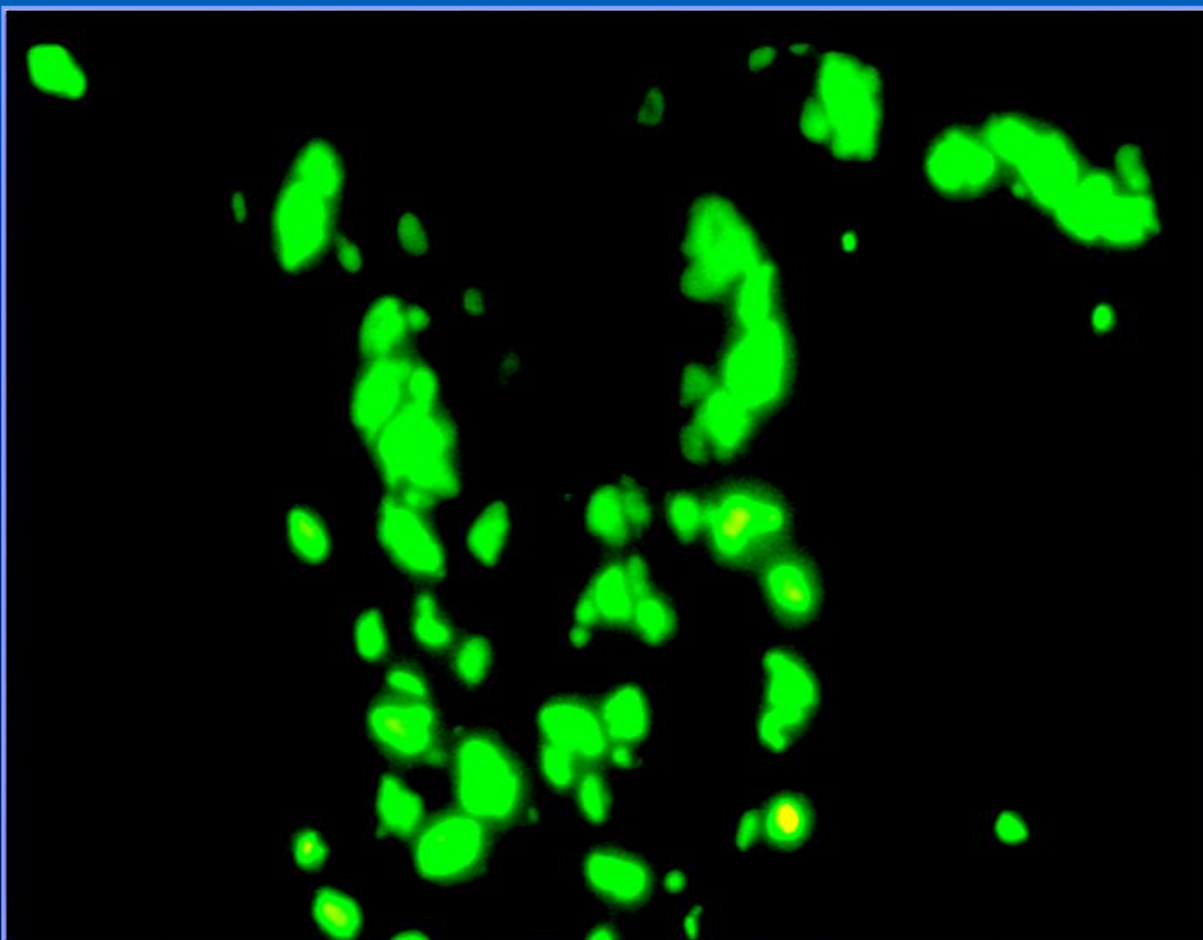

Obraz histopatologiczny

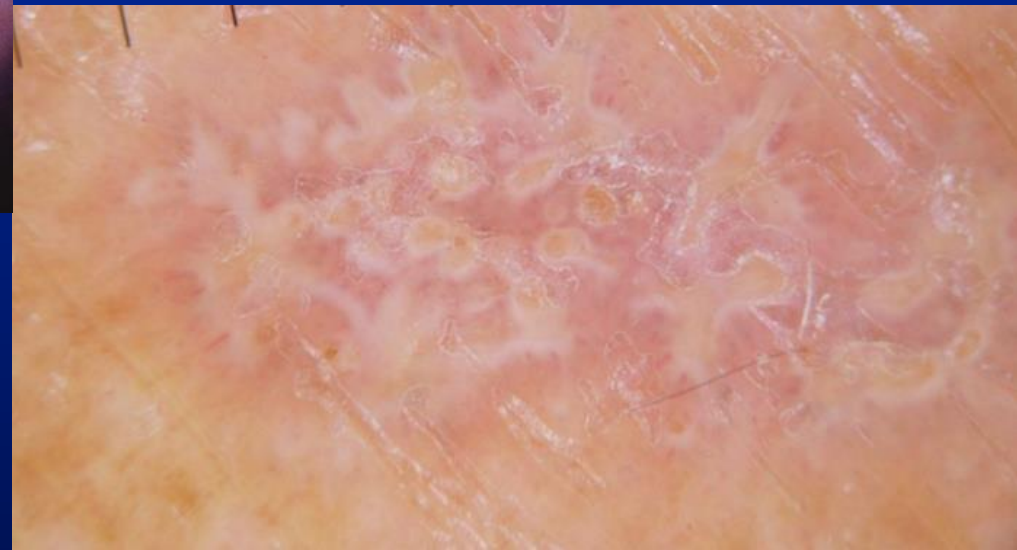

ortokeratoza, pogrubienie warstwy ziarnistej, apoptotyczne keratynocyty, zwyrodnienie wodniczkowe warstwy podstawnej, akantotyczny naskórek, gęsty, ściśle przylegający podnaskórkowy naciek złożony głównie z limfocytów

Obraz immunopatologiczny DIF

**złogi immunoglobulin i składowe dopełniacza
(ciałka hialinowe, Civatte'a) w niektórych
przypadkach**

siateczka Wickhama **Obraz**
dermoskopowy

Choroby o podobnym obrazie klinicznym

skóra gładka: łuszczyca, osutki polekowe,
brodawki płaskie, osutka w kile II okresu...

błona śluzowa jamy ustnej: drożdżyca,
leukoplakia, toczeń rumieniowaty (DLE)

postać nadżerkowa: rumień wielopostaciowy,
autoimmunizacyjne choroby pęcherzowe..

narządy płciowe: łuszczyca, leukoplakia,
drożdżyca, postać nadżerkowa jak bł. śl.
j.ustnej

skóra głowy: DLE, pemfigoid błon śluzowych..

paznokcie: łuszczyca, grzybica..

Leczenie

Ogólne:

glikokortykosteroidy doustnie np.
prednizon 20-40 mg/d,
acytretyna, hydroksychlorochina,
chlorochina, cyklosporyna, metotreksat,
azatiopryna, mykofenolan mofetylu,
dapson, apremilast

**badania: inhibitory JAK- barycytynib,
ritlecytynib**

Leczenie

Miejscowe:

glikokortykosteroidy np. propionian klobetazolu, acetonid fluocynolonu)

propionian klobetazolu przez 12 tygodni (początkowo codziennie, potem ze zmniejszoną częstością) **w postaci nadżerkowej liszaja płaskiego narządów płciowych**

Leczenie

Miejscowe :

inhibitory kalcyneuryny (szczególnie takrolimus- liszaj płaski błony śluzowej jamy ustnej), tretynoina

Badania- inhibitory JAK: rukсолitynib, delgocitynib

Leczenie

Glikokortykosteroidy doogniskowe :
acetonid triamcynolonu- liszaj płaski
skóry owłosionej, postaci
przerostowe skóry gładkiej, liszaj
płaski paznokci

Fototerapia: PUVA, UVB 311nm, UVA1